

ผนวก ค

พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121

พระราชบัญญัติ

ลักษณะปกครองคณะสงฆ์

ร.ศ. 121

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจอมลุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า

ทุกวันนี้ การปกครองข้างฝ่ายพระราชอาณาจักร ก็ได้ทรงพระราชดำริแก้ไข และจัดตั้งแบบ
แผนการปกครองให้เรียบร้อย เจริญยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นหลายประการแล้ว

และฝ่ายพระพุทธจักรนั้น การปกครองสงฆ์สมควร ย่อมเป็นการสำคัญทั้งในประโยชน์แห่งพระ
ศาสนา และในประโยชน์ความเจริญของพระราชอาณาจักรด้วย ถ้าการปกครองสงฆ์เป็นไปตาม
แบบแผนอันเรียบร้อย พระศาสนาก็จะรุ่งเรืองถาวรและจะชักนำประชาชนทั้งหลายให้เลื่อมใสศรัทธาใน
พระพุทธศาสนา ประพฤติดีมาปฏิบัติและร่ำเรียนวิชาคุณ ในสงฆ์สำนักยิ่งขึ้นเป็นอันมาก

มีพระราชประสงค์จะทรงทำนุบำรุงสงฆ์สมควรให้เจริญคุณสมบัติมั่นคงสืบไปในพระศาสนา จึง
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติไว้สืบไปดังนี้ว่า

หมวดที่ 1

ว่าด้วยนามและกำหนดใช้พระราชบัญญัติ

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้มีนามว่า พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ รัตนโก
สินทรศก 121 ⁽¹⁾ พระราชบัญญัตินี้จะโปรดให้ใช้ในมณฑลใดเมื่อใด จะได้ประกาศในหนังสือพิมพ์ราชกิจจา
นุเบกษาเป็นสำคัญ

มาตรา 2 ตั้งแต่ที่ได้ใช้พระราชบัญญัตินี้ในที่ใด ให้ยกเลิกบรรดากฎหมายแบบแผน
ประเพณีที่ขัดขวางต่อพระราชบัญญัตินี้ มิให้ใช้ในที่นั้นสืบไป

* บัญชีกฎหมายเหตุเฉพาะมาตราแห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 นี้ เป็นพระ
นิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

⁽¹⁾ พุทธศักราช 2445

หมวดที่ 2 ว่าด้วยคณะใหญ่

มาตรา 3 พระราชบัญญัตินี้ไม่เกี่ยวด้วยนิายสงฆ์ กิจและลัทธิเฉพาะในนิกายนั้นๆ ซึ่งเจ้าคณะหรือสังฆนายกในนิกายนั้น ได้เคยมีอำนาจกล่าวบังคับมาแต่ก่อนประการใด ก็ให้คงเป็นไปตามเคยทุกประการ แต่การปกครองอันเป็นสามัญทั่วไปในนิกายทั้งปวง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้⁽²⁾

มาตรา 4 สมเด็จพระเจ้าคณะใหญ่ทั้ง 4 ตำแหน่ง คือ เจ้าคณะใหญ่คณะเหนือ 1 เจ้าคณะใหญ่คณะใต้ 1 เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุติก 1 เจ้าคณะใหญ่คณะกลาง 1 ทั้งพระราชาคณะเจ้าคณะรองคณะเหนือ คณะใต้ คณะธรรมยุติก คณะกลาง ทั้ง 4 ตำแหน่งนั้น ยกเป็นพระมหาเถระที่ทรงปรีชาในการพระศาสนาและการปกครองบำรุง สงฆมณฑลทั่วไป ข้อภาระธุระในพระศาสนาหรือในสงฆมณฑล ซึ่งได้โปรดให้พระมหาเถระทั้งนี้ประชุมวินิจฉัยในที่มหาเถรสมาคมตั้งแต่ 4 องค์ขึ้นไป คำตัดสินของมหาเถรสมาคมนั้น ให้เป็นสิทธิขาด ผู้ใดจะอุทธรณ์หรือโต้แย้งต่อไปอีกไม่ได้⁽³⁾

หมวดที่ 3 ว่าด้วยวัด

⁽²⁾ หมายถึงเอาคณะธรรมยุติก ที่เคยได้พระบรมราชานุญาตให้ปกครองกันตามลำพัง แลวัดในกรุงอันยังแยกขึ้นก้ำก่ายในคณะนั้น ๆ การปกครองสามัญทั่วไปในนิกายทั้งปวงนั้นเช่นหน้าที่แลอำนาจเจ้าอาวาสเป็นตัวอย่าง

⁽³⁾ ในเวลาตั้งพระราชบัญญัตินี้ ว่างสมเด็จพระมหาสมณะ หรือสมเด็จพระสังฆราช มีแต่มีเจ้าคณะใหญ่ 4 รูป เจ้าคณะรอง 4 รูป คณะใหญ่ทั้ง 4 นั้นต่างมิได้ขึ้นแก่กัน เมื่อกิจอันจะพึงทำร่วมกันเสนาบดีกระทรวงธรรมการรับพระบรมราชโองการสั่งฯ เจ้าคณะรูปใด มีสมณศักดิ์สูง เสนาบดีก็พูดทวงเจ้าคณะรูปนั้น ๆ เป็นการกในการประชุมในครั้งนั้นข้าพเจ้าเป็นการกฯ

ในแผ่นดินปัตยุบัน โปรดให้ข้าพเจ้าเป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์ได้ทั่วไป การประชุมตามพระราชบัญญัตินี้ ก็ชื่อว่าเป็นอันงดชั่วคราวโดยนัย หรือกล่าวอีกโวหารหนึ่งว่า ยังไม่ถึงคราวเรียกประชุมตามพระราชบัญญัติ ตลอดเวลาที่ข้าพเจ้ายังบัญชาการอยู่ ข้าพเจ้าปรารถนาจะให้มหาเถรสมาคมคงมีขึ้นอยู่ด้วยประการหนึ่ง จึงยังคงเรียกประชุมและบัญชากิจการอันจะพึงทำการสงฆ์ประชุมกัน

เจ้าคณะใหญ่ชราโดยมาก มาได้บ้าง มาไม่ได้บ้าง เจ้าคณะรองเป็นผู้บัญชาการคณะมณฑลทั้งนั้น ว่างบ้างก็มี บางคราวไม่ครบกำหนดสงฆ์ปัจจุบรรค ที่เป็นองค์ของสมคมในพระราชบัญญัติจึงเรียกพระราชาคณะชั้นธรรมเข้าเพิ่มเติมด้วย นี่ประชุมโดยปกติอย่าง 1 เรียกเจ้าคณะมณฑลหรือคณาจารย์เอกเข้าประชุมด้วยก็มี นี่เป็นประชุมพิเศษอย่าง 1 ฯ

มาตรา 5 วัดกำหนดตามพระราชบัญญัตินี้เป็น 3 อย่าง คือ พระอารามหลวงอย่าง 1 อารามราษฎร์อย่าง 1 ที่สำนักสงฆ์อย่าง 1

(1) พระอารามหลวง คือ วันที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้างหรือทรงพระกรุณาโปรดให้เข้าจำนวนในบาญชีนับว่าเป็นพระอารามหลวง

(2) อารามราษฎร์ คือ วัดซึ่งได้พระราชทานวิสุงคามสีมา แต่มิได้เข้าบาญชีนับว่าเป็นวัดกลาง

(3) ที่สำนักสงฆ์นั้น คือ วัดซึ่งยังมิได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา

มาตรา 6 ที่วัดและที่ขึ้นวัดนั้น จำแนกตามพระราชบัญญัตินี้เป็น 3 อย่าง คือ ที่วัด 1 ที่ธรณีสงฆ์ 1 ที่ กัลปนา 1

(1) ที่วัดนั้น คือ ที่ตั้งวัดจนตลอดเขตวัดนั้น เรียกว่าที่วัด

(2) ที่ธรณีนี้นั้น คือที่แห่งใด ๆ ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

(3) ที่กัลปนานั้น คือที่แห่งใด ๆ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงพระราชอุทิศเงินอากรค่าที่แห่งนั้นขึ้นวัดก็ดี หรือที่ซึ่งเจ้าของมิได้ถวายกรรมสิทธิ์อุทิศแต่ผลประโยชน์อันเกิดแต่ที่นั้นขึ้นวัดก็ดี ที่เช่นนั้นเรียกว่าที่กัลปนา

มาตรา 7 ที่วัดก็ดี ที่ธรณีสงฆ์ก็ดี เป็นสมบัติสำหรับพระศาสนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นอัครศาสนูปถัมภก ทรงปกครองรักษาโดยพระบรมราชานุภาพผู้ใดผู้หนึ่งจะโอนกรรมสิทธิ์ที่นั้นไปไม่ได้⁽⁴⁾

มาตรา 8 วัดใดร้างสงฆ์ไม่อาศัย⁽⁵⁾ ให้เจ้าพนักงานฝ่ายพระราชอาณัติจักรเป็นผู้ปกครองรักษาวัดนั้น ทั้งที่ธรณีสงฆ์ซึ่งขึ้นวัดนั้นด้วย

มาตรา 9 ผู้ใดสร้างวัดขึ้นใหม่ต้องได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อนจึงจะสร้างได้ และพระบรมราชานุญาตนั้น จะพระราชทานดังนี้ คือ

⁽⁴⁾ ไม่ใช่ห้ามเป็นเด็กขาดทีเดียว เคยพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้โอนได้ก็มีแปลว่า ทำตามลำพังไม่ได้ ต้องขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตฯ

⁽⁵⁾ ร้างตามลำพังหรือมีรูปเดียวหรือน้อยรูป เจ้าคณะเห็นไม่สมควรจะตั้ง สั่งถอนไปเข้ากับวัดอื่นเสีย ฯ

ข้อ 1 ผู้ใดจะสร้างที่สำนักสงฆ์ขึ้นใหม่ในที่แห่งใด ให้ผู้นั้นมีจดหมายแจ้งความต่อนายอำเภอผู้ปกครองท้องที่แห่งนั้นให้นายอำเภอปรึกษาด้วยเจ้าคณะแขวงนั้นตรวจและพิจารณาข้อความเหล่านี้ก่อน คือ

- (1) ที่ดินซึ่งจะเป็นวัดนั้น ผู้ขออนุญาตมีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายที่จะยกให้ได้หรือไม่⁽⁶⁾
- (2) ถ้าสร้างวัดในที่นั้น จะเป็นความขัดข้องอันใดในราชการฝ่ายพระราชอาณาจักรหรือไม่⁽⁷⁾
- (3) วัดสร้างในที่นั้น จะเป็นที่ควงสงฆ์อาศัยหรือไม่⁽⁸⁾
- (4) สร้างวัดขึ้นในที่นั้นจะเป็นประโยชน์แก่ประชุมชนในท้องที่นั้นหรือไม่⁽⁹⁾
- (5) วัดสร้างในที่นั้น จะเสื่อมประโยชน์แห่งพระศาสนาด้วยประการใดบ้าง เป็นต้นว่าจะพาให้วัดที่มีอยู่แล้วร่วรอยหรือร้างไปหรือไม่⁽¹⁰⁾

ถ้านายอำเภอและเจ้าคณะแขวง เห็นพร้อมกันว่า ไม่มีขัดข้องอย่างใดอย่างหนึ่งใน 5 ข้อแล้วก็พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เจ้าคณะแขวงมีอำนาจที่จะทำหนังสืออนุญาตให้สร้างที่สำนักสงฆ์ขึ้น และให้นายอำเภอประทับตรากำกับในหนังสือนั้นด้วย และเจ้าของที่ดินนั้นจะต้องจัดการโอนโฉนดเนื้อที่วัดถวายแก่พระสงฆ์ตามกฎหมายก่อน จึงจะสร้างที่สำนักสงฆ์ได้

ข้อ 2. ในการที่จะขอรับพระราชทานที่วิสุงคามสีมา สำหรับอารามเดิมที่ได้ก่อสร้างปฏิสังขรณ์ใหม่ก็ดี หรือจะสร้างที่สำนักสงฆ์ขึ้นเป็นอารามก็ดี ให้ผู้ขอทำจดหมายยื่นต่อผู้ว่า

⁽⁶⁾ ผู้สร้างจะยกที่ดินตำบลใดเป็นวัด ต้องเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดิน หรือมีกรรมสิทธิ์เพื่อจะทำได้

๗

⁽⁷⁾ ที่ขัดข้องแก่ราชการนั้น เช่นได้กะไว้ว่าจะต้องตัดถนนหรือจะสร้างที่ทำการรัฐบาลเป็นตัวอย่าง ๗

⁽⁸⁾ ที่สงฆ์ไม่ควรอาศัยนั้น เช่นอยู่ในตำบลที่ตั้งแห่งคนถือศาสนาอื่นเป็นอันมาก มีคนถือพระพุทธศาสนา น้อยไม่พอจะบำรุง อยู่ในตำบลที่มากไปด้วยอโคจร เช่นเป็นถิ่นของหญิงแพศยา หรือใกล้โรงสุรายาฝิ่น หรืออยู่ในตำบลอันกันดารเกินไป ๗

⁽⁹⁾ ถ้าตั้งขึ้นในหมู่คนศาสนาอื่น ถือศาสนาอื่น หาเป็นประโยชน์แก่ประชุมชนในท้องที่นั้นไม่ตั้งในหมู่คนถือพระพุทธศาสนา จึงเป็นประโยชน์ ๗

⁽¹⁰⁾ ในตำบลเดียว ชาวบ้านมีกำลังพอจะบำรุงได้วัดหนึ่ง ตั้งขึ้นอีกวัดหนึ่ง ชาวบ้านแยกกันออกเป็นทายกของวัดนั้นบ้าง ของวัดนี้บ้าง วัดตั้งใหม่ ถ้าแข็งแรงชักเอาทายกมาได้มาก ก็ทำวัดเดิมร่วรอยถ้าไม่แข็งแรง ก็ร่วรอยเอง เว้นไว้แต่ตั้งขึ้นในตำบลที่ห่าง ชาวบ้านไปมาไม่ถึงกัน หรือต้องไปทำบุญไกล ๗

ราชการเมืองนั้น ๆ ให้มีใบบอกเข้ามากราบบังคมทูลฯ ถ้าในจังหวัดกรุงเทพฯ ก็ให้ยื่นจดหมายนั้นต่อ
กระทรวงธรรมการให้นำกราบบังคมทูลฯ เพื่อจะได้พระราชทานใบพระบรมราชานุญาต⁽¹¹⁾

ข้อ 3. ถ้าจะสร้างอารามขึ้นใหม่ที่เดียว ต้องขออนุญาตอย่างสร้างสำนักสงฆ์
ก่อน ต่อได้อนุญาตนั้นแล้ว จึงจะขอรับพระราชทานที่วิสุงคามสีมาได้⁽¹²⁾

หมวดที่ 4

ว่าด้วยเจ้าอาวาส

มาตรา 10 วัดหนึ่งให้มีพระภิกษุเป็นเจ้าอาวาสรูปหนึ่ง การเลือกสรรและตั้งเจ้าอาวาสพระ
อารามหลวงนั้น แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร แม้อารามราษฎร์และสำนักสงฆ์แห่งใด ถ้าทรง
พระราชดำริเห็นสมควรจะทรงเลือกสรรและตั้งเจ้าอาวาสก็ได้⁽¹³⁾

มาตรา 11 วัดในจังหวัดกรุงเทพฯ วัดหลวงก็ดี วัดราษฎร์ก็ดีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ไม่ทรงเลือกและตั้งเจ้าอาวาสให้เป็นหน้าที่ของพระราชาคณะผู้กำหนดแขวง⁽¹⁴⁾ ที่วัดนั้นตั้งอยู่ ที่จะปรึกษา
สงฆ์และสัปบุรุษทายกแห่งวัดนั้นเลือกสรรพระภิกษุซึ่งเป็นเจ้าอาวาส ถ้าและพระราชาคณะนั้นเห็นว่า
พระภิกษุรูปใดสมควรจะเป็นเจ้าอาวาส ก็ให้มีอำนาจที่จะทำตราตั้งพระภิกษุรูปนั้นเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น
และตราตั้งนั้น ต้องให้ผู้บัญชาการ กระทรวงธรรมการประทับตราเป็นสำคัญในฝ่ายพระราชอาณัติด้วย

มาตรา 12 การเลือกสรรเจ้าอาวาสวัดในหัวเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรง
เลือกและตั้งเองนั้นให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะแขวงที่จะปรึกษาสงฆ์และสัปบุรุษในพระภิกษุรูปใดก็ได้ หรือ
เห็นแตกต่างกันเป็นพระภิกษุหลายรูปก็ดี ให้เจ้าคณะแขวงนำความเสนอต่อเจ้าคณะเมืองๆ เห็นว่า
พระภิกษุรูปใดสมควรจะเป็นเจ้าอาวาส ก็ให้มีอำนาจที่จะทำตราตั้งพระภิกษุรูปนั้นเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น และ
ตราตั้งนั้น ต้องให้ผู้ว่าราชการเมืองประทับตราตำแหน่งเป็นสำคัญในฝ่ายพระราชอาณัติด้วย

⁽¹¹⁾ เดิมเจ้าวัดกับทายกผู้สร้างหรือปฏิสังขรณ์ เป็นผู้เข้าชื่อขอพระราชทาน มาบัดนี้ (ศก 2457) จัดให้เป็น
หน้าที่ของเจ้าคณะมณฑลกับเจ้าคณะเมืองจะขอเอง ฯ

⁽¹²⁾ เป็นธรรมเนียมที่ต้องรอกว่าจะเห็นว่า สำนักสงฆ์นั้นตั้งติดและเป็นหลักบ้านพอจึงจะขอ ฯ

⁽¹³⁾ ทรงตั้งเจ้าอาวาสแห่งอารามราษฎร์นั้น พึงเห็นเช่นพระราชทานสัญญาบัตรตั้งให้เป็นพระครูเจ้าอาวาส
มีสมณศักดิ์ต่ำกว่าพระครูเจ้าอาวาสแห่งพระอารามหลวง ภิกษุผู้ได้รับนั้นเป็นเจ้าอาวาสอยู่แล้วแทบทั้งนั้น ฯ

⁽¹⁴⁾ ในรัชกาลที่ 5 จัดคณะแขวงกรุงเทพฯ แล้วเฉพาะแขวงดุสิตมาในรัชกาลปัตยุบันได้จัดทั่วทุกแขวง
รวมเข้าในคณะกลาง พระราชาคณะกำกับแขวงในพระราชบัญญัตินี้เป็นตัวเจ้าคณะแขวง มีตำแหน่งเสมอเจ้าคณะเมือง
ถ้าไม่ได้อยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่า ฯ

อนึ่ง เจ้าอาวาสทั้งปวงนั้น ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่าก็ให้มีสมณศักดิ์เป็น
อธิการ ⁽¹⁵⁾

- มาตรา 13 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ดังนี้ คือ
- ข้อ 1. ที่จะทำนุบำรุงรักษาวัดนั้น ตามกำลังและความสามารถ
 - ข้อ 2. ที่จะตรวจตราอย่าให้วัดนั้นเป็นที่พินักแอบแฝงของโจรผู้ร้าย
 - ข้อ 3. ที่จะปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้น
 - ข้อ 4. ที่จะรักษาความเรียบร้อยและระงับอธิกรณ์ในหมู่บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่ง
อาศัยอยู่ในวัดนั้น
 - ข้อ 5. ที่จะเป็นธุระในการสั่งสอนพระศาสนา แก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ให้เจริญ
ในสัมมาปฏิบัติตามควรแก่อุปนิสัย
 - ข้อ 6. ที่จะเป็นธุระให้กุลบุตรซึ่งอาศัยเป็นศิษย์อยู่ในวัดนั้น ได้ร่ำเรียนวิชา
ความรู้ตามสมควร ⁽¹⁶⁾
 - ข้อ 7. ที่จะเป็นธุระแก้สัปบุรุษและทายกผู้มาทำบุญในวัดนั้น ให้ได้บำเพ็ญกุศล
โดยสะดวก ⁽¹⁷⁾
 - ข้อ 8. ที่จะทำบาญชีบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งอาศัยในวัดนั้นและทำรายงานการ
วัดขึ้นต่อเจ้าคณะ ⁽¹⁸⁾
 - ข้อ 9. ถ้าพระภิกษุสามเณรในวัดนั้นปรารถนาจะอยู่วัดอื่นก็ดี หรือจะไป
ทางไกลก็ดี เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสจะต้องให้หนังสือสุทธิเป็นใบสำคัญ ⁽¹⁹⁾ เว้นแต่ถ้าเจ้าอาวาสเห็นว่า
ภิกษุสามเณรรูปใดจะไปเพื่อประพฤติอนาจารในที่อื่นจะไม่ยอมให้หนังสือสุทธิก็ได้ แต่ต้องแจ้งเหตุให้
พระภิกษุหรือสามเณรรูปนั้นทราบด้วย

⁽¹⁵⁾ เจ้าอาวาสเป็นพระอธิการ รองแขวงที่เรียกอีกโวหารหนึ่งว่าเจ้าคณะหมวดเป็นเจ้าอธิการใน
บัดนี้พระอุปัชฌายะ ก็เป็นเจ้าอธิการเหมือนกัน

⁽¹⁶⁾ ไม่ใช่จะต้องสอนเอง เป็นแต่ดูแลให้ได้เล่าเรียนด้วยประการใดประการหนึ่ง

⁽¹⁷⁾ เช่นรับนิมนต์พระให้ช่วยจัดที่ให้ ให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ ย่นลงว่าช่วยเป็นสหายในการบุญของเขา

⁽¹⁸⁾ ผู้เป็นใหญ่เหนือตนในลำดับ กล่าวคือรองแขวง ถ้าเจ้าคณะแขวงปกครองเอง ส่งเจ้าคณะแขวงที่เดียวก็
ได้

⁽¹⁹⁾ ในหนังสือสุทธินั้น สำหรับพระภิกษุมีข้อสำคัญจะพึงแสดงคือเป็นผู้มีสังวาสเสมอด้วยสงฆ์ในวัดที่ไป
จาก กล่าวคือได้ร่วมอุโบสถ ปวารณา สังฆกรรมอยู่ด้วยกัน นอกจากนี้ บอกชื่อภิกษุ ชื่อวัดที่ไปจาก ชื่อวัดที่จะไปอยู่ หรือ
ตำบลที่จะไป ธุระเหตุไป ยิ่งบอกให้รู้ว่าอุปสมบทที่ไหน ใครเป็นอุปัชฌายะ ใครเป็นกรรมการวาจาจารย์ยิ่งดี สำหรับ
สามเณร ไม่มีข้อว่าด้วยสังวาส เป็นแต่บอกให้รู้ว่าสามเณรโดยปกติ ก็พอ

มาตรา 14 เป็นหน้าที่ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ บรรดาซึ่งอาศัยอยู่ในวัดนั้นจะต้องช่วยเข้า
อาวาสในการตั้งปวงอันเป็นภาระของเจ้าอาวาสนั้น

มาตรา 15 บรรดาพระภิกษุสามเณรต้องมีสังกัดอยู่ในบาญชีวัดใดวัดหนึ่งทุกรูป

มาตรา 16 คฤหัสถ์ซึ่งอาศัยอยู่ในวัด ย่อมมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อพระราชกำหนดกฎหมาย
(20) เหมือนพลเมืองทั้งปวง

มาตรา 17 เจ้าอาวาสมีอำนาจเหล่านี้ คือ

ข้อ 1. มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวบรรดาบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งอยู่ในวัดนั้น
ข้อ 2. อภิกรรมเกิดขึ้นในวัดใด ถ้าเป็นความตามลำพังพระวินัย เจ้าอาวาสวัดนั้น
มีอำนาจที่จะพิพากษาได้ ถ้าเป็นความแพ่ง แม้คู่ความทั้งสองฝ่ายยอมให้เจ้าอาวาสเปรียบเทียบก็เปรียบเทียบได้

ข้อ 3. บรรพชิตก็ดี คฤหัสถ์ก็ดี ถ้ามิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาส จะเข้าไปบวช
หรือไปอยู่ในวัดนั้นไม่ได้ (21)

ข้อ 4. บรรพชิตก็ดี คฤหัสถ์ก็ดี ที่อยู่ในวัดนั้น ถ้าไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสฯ
จะไม่ให้อยู่ในวัดนั้นก็ได้ (22)

ข้อ 5. ถ้าเจ้าอาวาสบังคับการอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติหรือพระราชบัญญัติ
และพระภิกษุสามเณรในวัดนั้นไม่กระทำตามก็ดี หรือฝ่าฝืนคำสั่ง หมิ่นประมาทเจ้าอาวาสก็ดี เจ้าอาวาสมี
อำนาจที่จะกระทำทัณฑกรรม (23)

(20) เช่นถูกเรียกเข้ารับราชการ ต้องเสียเงินค่าราชการถูกเรียกเป็นพยานต้องไปเบิกความที่ศาล
เป็นตัวอย่างไม่ได้รับยกเว้นอุกฤษ

(21) คำว่า ไปบวช หมายความว่า เป็นคฤหัสถ์เข้าไปบวชแล้วอยู่ในวัดนั้นๆ คำว่า ไปอยู่ในวัดนั้นหมายความว่าบวชในที่อื่น เป็นภิกษุหรือเป็นสามเณรเข้าไปอยู่เป็นเจ้าถิ่นๆ แต่คำในพระราชบัญญัติว่ากว้างแม้จะขออาศัยสีมาวัดนั้น
อุปสมบทแล้วจะพาไปอยู่ที่อื่น หรือภิกษุเป็นอาคันตกะมาจะขออาศัยอยู่ชั่วคราว ก็อยู่ในฐานะจะต้องได้รับอนุญาตก่อน
เหมือนกัน

(22) หมายเอาคำสั่งเนื่องด้วยการปกครองฯ

(23) ทัณฑกรรมนี้ หมายความว่า ลงโทษใช้ให้ทำการเช่นใช้ให้ตักน้ำ ขนทราย กวาด หรือกักตัวไว้แต่ไม่ได้
จำ ไม่ได้ขัง เป็นตัวอย่าง ไม่ใช่ลงอาญา มี เสียนและมัด เป็นต้น

ข้อ 6. ถ้าเจ้าอาวาสกระทำการตามหน้าที่ โดยชอบด้วยพระราชกำหนดกฎหมาย ถ้าและคฤหัสถ์ผู้ใดขัดขึ้นหรือลบล้างอำนาจหรือหมิ่นประมาทเจ้าอาวาส ผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษปรับครั้งหนึ่งเป็นเงินไม่เกิน 20 บาท หรือจำขังเดือนหนึ่ง หรือทั้งปรับและจำด้วยทั้ง 2 สถาน⁽²⁴⁾

มาตรา 18 ผู้ใดจะอุทธรณ์คำสั่งของเจ้าอาวาส ถ้าวัดในจังหวัดกรุงเทพฯ ให้อุทธรณ์ต่อพระราชาคณะผู้กำกับแขวง ถ้าวัดในหัวเมืองให้อุทธรณ์ต่อเจ้าคณะแขวง

มาตรา 19 วัดใดจำนวนสงฆ์มากก็ดีหรือเจ้าอาวาสวัดใดไม่สามารถจะกระทำการตามหน้าที่ได้ทุกอย่าง ด้วยความชราทุพพลภาพเป็นต้นก็ดี ในจังหวัดกรุงเทพฯ เมื่อพระราชาคณะผู้กำกับแขวงเห็นสมควรจะตั้งพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นรองเจ้าอาวาส สำหรับรับภาระทั้งปวงหรือแต่อย่างใดอย่างหนึ่งช่วยเจ้าอาวาส ก็ตั้งรองเจ้าอาวาสได้ รองเจ้าอาวาสมีอำนาจได้เท่าที่พระราชาคณะผู้กำกับแขวงได้มอบนั้น แต่จะมีอำนาจเกินเจ้าอาวาสหรือกระทำการฝ่าฝืนอนุมัติของเจ้าอาวาสไม่ได้ ส่วนวัดในหัวเมืองก็ให้เป็นอำนาจและหน้าที่ของเจ้าคณะเมือง จะตั้งรองเจ้าอาวาสเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสได้เหมือนเช่นนั้น⁽²⁵⁾ รองเจ้าอาวาสนี้ ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์สูงกว่า ให้มีสมณศักดิ์เป็นรองอธิการ

หมวดที่ 5 ว่าด้วยคณะแขวง

มาตรา 20 ในท้องที่อำเภอหนึ่งให้กำหนดตามพระราชบัญญัตินี้เป็นแขวงหนึ่งในจังหวัดกรุงเทพฯ จะโปรดให้พระราชาคณะเป็นผู้กำกับคณะแขวงละรูป ส่วนท้องที่ในหัวเมืองนอกจังหวัดกรุงเทพฯ นั้น แขวงหนึ่งให้มีเจ้าคณะแขวงรูปหนึ่ง แต่ถ้าแขวงใดมีวัดน้อย จะรวมหลายแขวงไว้ในหน้าที่เจ้าคณะแขวงใดแขวงหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่เจ้าคณะมณฑลเห็นสมควร

มาตรา 21 พระราชาคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ นี้ จะโปรดให้พระราชาคณะรูปใดเป็นผู้กำกับคณะแขวงใด แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

ส่วนการเลือกตั้งเจ้าคณะแขวงในหัวเมืองนั้น เป็นหน้าที่เจ้าคณะเมืองจะเลือกสรรเจ้าอาวาสวัดซึ่งอยู่ในแขวงนั้นเสนอต่อเจ้าคณะมณฑล แล้วแต่เจ้าคณะมณฑลจะเห็นสมควร

(24) นี่เป็นฐานะของฝ่ายอาณาจักร หาใช่หน้าที่ของเจ้าอาวาสไม่ฯ

(25) ตำแหน่งรองเจ้าอาวาสนี้ ไม่จำเป็นจะตั้งทุกวัด ฯ

และให้เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจที่จะทำตราตั้งเจ้าคณะแขวง และตราตั้งนั้นต้องให้ข้าหลวงใหญ่⁽²⁶⁾ ซึ่งสำเร็จราชการมณฑลประทับตรากำกับเป็นสำคัญข้างฝ่ายพระราชอาณัติด้วย อนึ่ง เจ้าคณะแขวงนี้ ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่า ให้มีสมณศักดิ์เป็นพระครู ถ้าทรงพระราชดำริเป็นสมควรจะทรงเลือกสรรหรือจะพระราชทานสัญญาบัตรราชทินนามตั้งเจ้าคณะแขวงให้มีสมณศักดิ์ยิ่งขึ้นไปได้⁽²⁷⁾

มาตรา 22 บรรดาวัดในจังหวัดกรุงเทพฯ อยู่ในแขวงใด ให้ขึ้นอยู่ในพระราชคณะผู้กำกับแขวงนั้น ส่วนวัดในหัวเมือง วัดอยู่ในแขวงใด ก็ให้ขึ้นอยู่ในเจ้าคณะแขวงนั้น เว้นแต่วัดทั้งในกรุงเทพฯ และในหัวเมือง ที่โปรดให้ขึ้นอยู่เฉพาะคณะหรือเฉพาะพระราชคณะรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งทรงพระราชดำริเห็นสมควร⁽²⁸⁾

มาตรา 23 ให้พระราชคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ มีฐานานุกิตติตั้งฐานานุกรมตำแหน่งพระสังฆราชได้อีกรูปหนึ่งเว้นแต่ถ้าพระราชคณะรูปนั้น มีฐานานุกิตติควรตั้งฐานานุกรมเกิน 3 รูปอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องตั้ง

มาตรา 24 พระราชคณะผู้กำกับแขวงมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ 1. ที่จะตรวจตราอำนวยการวัดและการสงฆ์⁽²⁹⁾ บรรดาซึ่งอยู่ในปกครองให้เรียบร้อย เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัตินี้

ข้อ 2. ที่จะเลือกและตั้งรองเจ้าคณะแขวง⁽³⁰⁾ เจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาสอันมีอำนาจเลือกตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้

⁽²⁶⁾ ในบัดนี้ (2457) เรียกสมุหเทศาภิบาลฯ

⁽²⁷⁾ มีธรรมเนียมว่า ในชั้นต้น เจ้าคณะมณฑลตั้งก่อนต่อทำการมานานโดยเรียบร้อยหรือมีความชอบจึงพระราชทานสัญญาบัตรพระครูมีชื่อฯ

⁽²⁸⁾ วัดที่ขึ้นเฉพาะคณะนั้น เช่นวัดธรรมยุติกฯ ไม่ว่าอยู่ในกรุงหรือในหัวเมืองขึ้นเฉพาะคณะธรรมยุติกนิกาย แม้วัดในกรุงเทพฯ ที่ขึ้นก้ำก่าย ในคณะเหนือบ้าง ในคณะใต้บ้างในคณะกลางบ้างในเวลานั้น ก็นับเข้าในมาตรานี้ วัดที่ขึ้นเฉพาะพระราชคณะนั้น เช่นโปรดให้พระราชคณะรูปใดรูปหนึ่งผู้อยู่ต่างจังหวัดเป็นผู้กำกับวัดใดวัดหนึ่งเฉพาะวัดหรือน้อยวัดไม่ถึงจัดเป็นหมวดฯ

⁽²⁹⁾ “การวัด” เนื่องด้วยปกครองถิ่น เช่น รักษาความสะอาด ดูแลปฏิสังขรณ์ปกครองคน “การสงฆ์” เนื่องด้วยปกครองภิกษุสามเณรเช่นรับคนเข้าบวชให้อาวาสสั่งสอน จัดภิกษุเป็นเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์เป็นต้นว่า เป็นผู้แจกภัตตาหารหรือเป็นผู้จัดเสนาสนะ

⁽³⁰⁾ ในกรุงเทพฯ เรียกเจ้าคณะหมวด

ข้อ 3. ที่จะตรวจตราทะนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนาและการศึกษาในวัดซึ่งอยู่ในความปกครอง

ข้อ 4. ที่จะไปดูแลตรวจตราตามวัดขึ้นในแขวงนั้นเป็นครั้งเป็นคราวตามสมควร

ข้อ 5. ที่จะช่วยระงับอิทธิฤทธิ์แก้ไขความขัดข้องของเจ้าอาวาส และวินิจฉัยข้ออุทธรณ์เจ้าอาวาส

มาตรา 25 พระราชาคณะผู้กำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพ มีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ 1. รองเจ้าคณะแขวงก็ดี เจ้าอาวาสก็ดี รองเจ้าอาวาสก็ดี ที่พระราชาคณะนั้นตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้ แม้ไม่สมควรจะอยู่ในตำแหน่งต่อไป เพราะความประพฤติก็ดี เพราะไม่สามารถก็ดี พระราชาคณะผู้กำกับแขวงมีอำนาจที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ 2. มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์หรือการเกี่ยวแย้ง ในคำสั่งและคำวินิจฉัยของเจ้าอาวาสวัดขึ้นในแขวงนั้น

ข้อ 3. มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวพระภิกษุสามเณรในวัด ซึ่งขึ้นอยู่ในแขวงนั้นในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

มาตรา 26 พระครูเจ้าคณะแขวงหัวเมืองมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ 1. ที่จะตรวจตราอำนวยการวัดและการสงฆ์บรรดาที่อยู่ในปกครองให้เรียบร้อย เป็นไปตามพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ 2. ที่จะเลือกเจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาสตามความในพระราชบัญญัตินี้

ข้อ 3. ที่จะตรวจตราทะนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนาและการศึกษาในวัดซึ่งอยู่ในปกครอง

ข้อ 4. ที่จะไปดูแลตรวจตราตามวัดขึ้นในแขวงนั้น เป็นครั้งเป็นคราวตามสมควร

ข้อ 5. ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าอาวาส และวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งของเจ้าอาวาส

ข้อ 6. ถ้าเกิดเหตุหรืออิทธิฤทธิ์อย่างใดในการวัดหรือการสงฆ์ในแขวงนั้นอันเหลือกำลังที่จะระงับได้ ก็ให้รีบนำความเสนอต่อเจ้าคณะเมือง

มาตรา 27 เจ้าคณะแขวงมีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ 1. มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์หรือการเกี่ยวแย้ง ในคำสั่งและคำวินิจฉัยของเจ้าอาวาสวัดขึ้นในแขวงนั้น

ข้อ 2. มีอำนาจที่จะบังคับว่ากล่าวพระภิกษุสามเณรตลอดท้องที่แขวงนั้นในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติ และพระราชบัญญัติ

มาตรา 28 เจ้าคณะแขวงมีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมผู้ช่วยการคณะได้ 2 รูป คือพระสมุห์ 1 พระใบฎีกา 1 ถ้าเจ้าคณะแขวงนั้นได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นพระครูราชทินนาม ตั้งพระปลัดได้อีกรูปหนึ่ง 1

มาตรา 29 แขวงใดในกรุงเทพฯ กดี ในหัวเมืองกดี มีวัดมาก พระราชาคณะกำกับแขวงในจังหวัดกรุงเทพฯ หรือเจ้าคณะเมืองนั้น เห็นสมควรจะมีผู้ช่วยตรวจตราการอยู่ประจำท้องแขวง จะตั้งเจ้าอาวาสวัดใดวัดหนึ่งในแขวงนั้น ให้เป็นรองเจ้าคณะแขวงกำกับตรวจตราการวัด ในตำบลหนึ่งหรือหลายตำบลก็ได้ และในแขวงหนึ่งจะมีรองเจ้าคณะแขวงที่รูปก็ได้ตามสมควร แต่รองเจ้าคณะแขวงรูปหนึ่งต้องมีจำนวนวัดอยู่ในหมวดนั้นไม่น้อยกว่า 5 วัด จึงควรตั้ง⁽³¹⁾ และรองเจ้าคณะแขวงมีหน้าที่ฟังคำสั่งและเป็นผู้ช่วยเจ้าคณะแขวง อนึ่งรองเจ้าคณะแขวงนั้น ถ้าไม่ได้อยู่ในสมณศักดิ์ที่สูงกว่า ให้มีสมณศักดิ์เป็นเจ้าอธิการ

หมวดที่ 6 ว่าด้วยคณะเมือง

มาตรา 30 หัวเมืองหนึ่ง ให้มีพระราชาคณะหรือพระครูเป็นเจ้าคณะเมืองรูป 1 การเลือกสรรและตั้งตำแหน่งเจ้าคณะเมืองนี้ แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร⁽³²⁾

มาตรา 31 เจ้าคณะเมืองมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ 1. ที่จะตรวจตราอำนวยการวัดและการสงฆ์บรรดาอยู่ในเขตเมืองนั้นให้เรียบร้อยเป็นไปตามพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ 2. ที่จะตั้งรองเจ้าคณะแขวงเจ้าอาวาสและรองเจ้าอาวาสวัดในเมืองนั้นซึ่งมีอำนาจตั้งได้ตามพระราชบัญญัตินี้

⁽³¹⁾ นี่เป็นแต่กำหนดโดยประมาณ ควรถือเอาย่านเป็นสำคัญ เช่นในย่านหนึ่งมีวัดเพียง 3 หรือ 4 วัด ก็ควรจัดเป็นหมวดได้ แต่เป็นหมวดที่ไม่เต็มจำนวน เจ้าหมวดควรมีผู้รั้ง ถ้ามีแต่ 2 วัด ควรให้วัดหนึ่งขึ้นอีกวัดหนึ่งถ้าในย่านเดียวกันที่ 8 วัด จะแบ่งจัดหมวดหนึ่ง 5 วัด อีกหมวดหนึ่ง 3 วัด ดังนี้ไม่ได้ต้องรวมเป็นหมวด เดียว ๆ

⁽³²⁾ คือเป็นตำแหน่งที่ทรงตั้ง

ข้อ 3. ที่จะตรวจตราทำนุบำรุงการสั่งสอนพระศาสนา และการศึกษาในบรรดา
วัดในเขตเมืองนั้น

ข้อ 4. ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าคณะแขวงและระงับอธิกรณ์วินิจัย
ข้ออุทธรณ์คำสั่งและคำวินิจฉัยของเจ้าคณะแขวงในเมืองนั้น

ข้อ 5. ที่จะเลือกเจ้าอาวาสซึ่งสมควรเป็นเจ้าคณะแขวงเสนอต่อเจ้าคณะ
มณฑล

มาตรา 32 เจ้าคณะเมืองมีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ 1. มีอำนาจที่จะบังคับบัญชาว่ากล่าวสั่งมณฑลตลอดเมืองนั้น ในกิจอัน
ชอบด้วยพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ 2. รองเจ้าคณะแขวงก็ดี เจ้าอาวาสก็ดี รองเจ้าอาวาสก็ดี ซึ่งเจ้าคณะเมืองตั้ง
ได้ตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่สมควรจะคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป เพราะความประพฤติที่ดี หรือเพราะขาด
ความสามารถก็ดี เจ้าคณะเมืองก็อำนาจที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ 3. มีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของเจ้าคณะแขวง

มาตรา 33 เจ้าคณะเมืองมีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมได้ 5 รูป คือ พระปลัด 1 พระวินัยธร 1
พระวินัยกรรม 1 พระสมุห์ 1 พระใบฎีกา 1 สำหรับช่วยในการคณะ

มาตรา 34 หัวเมืองใดมีกิจการมาก จะทรงพระกรุณาโปรดตั้งพระครูเจ้าคณะรองเป็นผู้ช่วย
เจ้าคณะเมืองรูป 1 หรือหลายรูป ตามแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

หมวดที่ 7

ว่าด้วยคณะมณฑล

มาตรา 35 หัวเมืองมณฑล 1 จะทรงพระกรุณาโปรดให้พระราชาคณะผู้ใหญ่เป็นเจ้าคณะ
มณฑลรูป 1 พระราชาคณะรูปใดควรจะเป็นเจ้าคณะมณฑลไหนนั้น แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา 36 ถ้ามณฑลใดมีกิจการมาก จะทรงพระกรุณาโปรดให้มีพระราชาคณะเป็นเจ้า
คณะรองผู้ช่วยการมณฑลนั้นอีกรูป 1 หรือหลายรูป ทั้งนี้แล้วแต่จะทรงพระราชดำริเห็นสมควร

มาตรา 37 เจ้าคณะมณฑลมีหน้าที่ดังนี้ คือ

ข้อ 1. ที่จะรับพระบรมราชานุมัติไปจัดการทำนุบำรุงพระศาสนาและบำรุงการศึกษาตามวัดในมณฑลนั้น ให้เจริญรุ่งเรืองตามพระราชประสงค์

ข้อ 2. ที่จะออกไปตรวจตราการคณะสงฆ์และการศึกษา ในมณฑลนั้นๆ บ้างเป็นครั้งคราว⁽³³⁾

ข้อ 3. ที่จะตั้งพระครูเจ้าคณะแขวงตามหัวเมืองในมณฑลนั้น บรรดาซึ่งมิได้รับพระราชทานสัญญาบัตร

ข้อ 4. ที่จะช่วยแก้ไขความขัดข้องของเจ้าคณะเมืองในมณฑลนั้น

มาตรา 38 เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจดังนี้ คือ

ข้อ 1. มีอำนาจที่จะบังคับบัญชาพระภิกษุสามเณรทั่วทั้งมณฑลนั้น ในกิจอันชอบด้วยพระวินัยบัญญัติและพระราชบัญญัติ

ข้อ 2. ที่จะมอบอำนาจให้เจ้าคณะรอง ออกไปตรวจจัดการในมณฑลได้ตามเห็นสมควรจะให้ มีอำนาจเท่าใด แต่มิให้เกินแก่อำนาจและฝ่าฝืนอนุมัติของเจ้าคณะมณฑล

ข้อ 3. ผู้มีตำแหน่งสมณศักดิ์ชั้นใดๆ ในมณฑลนั้น นอกจากที่ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรแล้ว ถ้าไม่สมควรจะอยู่ในตำแหน่งเพราะความประพฤติที่ดี เพราะขาดความสามารถที่ดี เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจที่จะเอาออกจากตำแหน่งได้

ข้อ 4. เจ้าคณะมณฑลมีอำนาจที่จะตัดสินข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของเจ้าคณะเมือง

มาตรา 39 เจ้าคณะมณฑลมีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมได้ 6 รูป คือ พระครูปลัด 1 พระครูวินัยธร 1 พระครูวินัยธรรม 1 พระสังฆรักษ์ 1 พระสมุห์ 1 พระใบฎีกา 1 แต่ถ้าในฐานานุศักดิ์เดิมมีตำแหน่งใดแล้ว ไม่ต้องตั้งตำแหน่งนั้น

หมวดที่ 8

ว่าด้วยอำนาจ

มาตรา 40 เป็นหน้าที่ของเจ้ากระทรวงธรรมการ และเจ้าพนักงานผู้ปกครองท้องที่จะช่วยอุดหนุนเจ้าคณะให้ได้กำลังและอำนาจพอที่จะจัดการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

⁽³³⁾ ในครั้งนั้น เจ้าคณะมณฑลอยู่ในกรุงเทพฯ แทบทั้งนั้น พระราชบัญญัติจึงเรียงไปตามนั้น ๆ

มาตรา 41 พระภิกษุสามเณร ต้องฟังบังคับบัญชาเจ้าคณะซึ่งตนอยู่ในความปกครองตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่ฟังบังคับบัญชาหรือหมิ่นละเมิดต่ออำนาจเจ้าคณะมีความผิด เจ้าคณะมีอำนาจที่จะทำทัณฑกรรมได้

มาตรา 42 ถ้าเจ้าคณะกระทำการตามหน้าที่ในพระราชบัญญัติ และคุุห้ส่ผู้ใดลบล้างขัดขึ้นต่ออำนาจเจ้าคณะผู้นั้นมีความผิดต้องระวางโทษฐานขัดอำนาจเจ้าพนักงาน

มาตรา 43 คดีที่จำเลยเป็นเจ้าของอาวาสก็ดี หรือเป็นคดีอุทธรณ์คำตัดสินหรือคำสั่งของเจ้าอาวาสก็ดีหรือจำเลยเป็นรองเจ้าคณะแขวงหรือเป็นฐานานุกรมของเจ้าคณะแขวงก็ดีหรืออุทธรณ์คำสั่งรองเจ้าคณะแขวงหรือฐานานุกรมเจ้าคณะแขวงก็ดี ถ้าข้อวินิจฉัยคดีนั้นอยู่ในลำพังพระวินัยบัญญัติ หรือในการบังคับบัญชาตามพระราชบัญญัตินี้ คดีเกิดขึ้นในแขวงใด ให้เจ้าคณะแขวงนั้นม้อำนาจที่จะตัดสินคดีนั้นได้

คดีเช่นนั้น ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องอุทธรณ์เป็นเจ้าคณะแขวงหรือรองเจ้าคณะเมืองหรือฐานานุกรมเจ้าคณะหัวเมืองใด ให้เจ้าคณะเมืองนั้นม้อำนาจที่จะตัดสินได้ ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องอุทธรณ์เป็นเจ้าคณะเมืองหรือรองเจ้าคณะมณฑลนั้นมีอำนาจตัดสินได้ ถ้าจำเลยหรือผู้ต้องอุทธรณ์เป็นเจ้าคณะมณฑลหรือเป็นพระราชาคณะผู้กำกับแขวง ให้โจทก์หรือผู้อุทธรณ์ทำฎีกายื่นต่อกระทรวงธรรมการให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา⁽³⁴⁾

มาตรา 44 พระราชาคณะหรือสังฆนายก ซึ่งโปรดให้ปกครองคณะพิเศษนอกจากที่ได้กล่าวมาในพระราชบัญญัตินี้ เช่น พระราชาคณะซึ่งได้ว่ากล่าววัดในจังหวัดกรุงเทพฯหลายวัด⁽³⁵⁾ แต่มิได้กำกับเป็นแขวงเป็นต้นก็ดี มีอำนาจและหน้าที่ในการปกครองวัดขึ้นเหมือนพระราชาคณะผู้กำกับแขวงฉะนั้น

มาตรา 45 ให้เป็นหน้าที่เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ที่จะรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

ประกาศมา ณ วันที่ 16 มิถุนายน รัตนโกสินทรศก 121 เป็นวันที่ 12270 ในรัชกาลปัตยุบันนี้

⁽³⁴⁾ เมื่อทรงสถาปนาสมเด็จพระมหาสมณะขึ้นแล้ว เปลี่ยนเป็นถวายสมเด็จพระมหาสมณะก่อน แต่สมเด็จพระมหาสมณะทรงวินิจฉัยในมหาเถรสมาคมแล้ว ก็เป็นเด็ดขาดเหมือนกันตามพระราชบัญญัตินี้

⁽³⁵⁾ หมายความว่าเดียวกับหมายเหตุที่ 28